

УДК 336.14:330.322

Озерчук О. В.

Науково-дослідний фінансовий інститут

Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»

ВПЛИВ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Досліджено динаміку та структуру бюджетних видатків та їх вплив на інвестиційну діяльність в Україні. Визначено пріоритетні напрями бюджетних видатків та проаналізовано досвід зарубіжних країн з цього питання. Надано пропозиції щодо збільшення державних інвестицій.

Ключові слова: бюджетні видатки, інвестиції, інвестиційна діяльність, людський капітал, наукові та науково-технічні роботи.

Постановка проблеми. У розвинених країнах капіталовкладення за рахунок коштів бюджету є важливим фактором суспільного відтворення, джерелом модернізації і розширення основного капіталу, засобом стимулювання його нагромадження. За рахунок бюджетних коштів держава намагається розвивати нові, прогресивні галузі, які сприяють здійсненню докорінних структурних зрушень в економіці. До них належать наукоємні та технологічно складні галузі, створення яких потребує значних первинних витрат, тривалого терміну освоєння. Розвиток таких виробництв є не вигідним, а в окремих випадках, неможливим для приватного капіталу. Участь держави дає змогу розвивати ці галузі випереджаючими темпами та змінювати міжгалузеву структуру виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження бюджетних видатків зробили вітчизняні вчені В. Геєць, Т. Єфименко, І. Луніна, А. Соколовська, В. Федосов, В. Зимовець, К. Павлюк, І. Запатріна, Т. Богдан, Т. Затонацька та інші.

Метою статті є визначення пріоритетних напрямів бюджетних видатків та рівня їх впливу на інвестиційну діяльність.

Виклад основного матеріалу. У ринковій економіці держава за допомогою політики бюджетних видатків та цілої низки її механізмів здатна прямо або опосередковано (1) регулювати обсяги ресурсів, що можуть спрямовуватися на цілі інвестування, а також (2) сприяти оптимізації ризику та дохідності інвестицій на національному ринку. Бюджетні видатки широко застосовуються для галузевого і

територіального перерозподілу фінансових ресурсів з урахуванням вимог найбільш раціонального розміщення виробничих сил, економічного зростання в регіонах та у державі в цілому.

У зарубіжній фінансовій науці аналіз державних видатків займає провідне місце, оскільки він дає змогу оцінити ефективність дій держави у проведенні економічної політики. Склад видатків бюджету є індикатором пріоритетності тієї чи іншої функції держави. Структура видатків Зведеного бюджету України наведена в табл. 1.

Дані таблиці 1 свідчать, що у структурі видатків зведеного бюджету України найбільшу питому вагу посідають видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, освіту, науку, охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, тобто видатки на розвиток людського капіталу. В 2012 році видатки на розвиток людського капіталу становили 60,7% видатків зведеного бюджету, тоді як у 2000 році їх питома вага складала 39,5%.

Найбільшими темпами зростали видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, які впродовж 2000-2012 рр. збільшилися в 2 рази – з 12,4% до 25,4%. Також в 1,4 рази зросли видатки на освіту – їх питома вага у 2012 р. становила 20,6%.

Зазначена тенденція до зростання соціальних видатків притаманна усім розвиненим країнам. У XX ст. прискорення загальних темпів економічного зростання, підвищення ступеня його інтенсифікації базувалися не так на збільшенні масштабів і норм речового накопичення, як на небувало швидкому нарощуванні людського капіталу, значному посиленні соціалізації економіки [1, с. 155].

Таблиця 1

Структура видатків Зведеного бюджету України, %

Рік	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Видатки всього, у т. ч.:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Загальнодержавні функції	7,0	6,7	14,2	13,2	12,0	10,9	11,3	10,7	9,9	10,7	11,8	11,8	11,0
Оборона	4,8	5,5	5,9	7,0	6,0	4,3	3,6	4,1	3,8	3,2	3,0	3,2	2,9
Громадський порядок, безпека та судова влада	6,3	7,6	8,3	7,7	7,7	7,2	7,2	8,1	8,7	7,8	7,6	7,7	7,4
Економічна діяльність	12,8	12,1	11,9	16,1	18,2	13,5	15,6	17,8	16,4	13,7	11,9	14,6	12,7
Охорона здоров'я	10,1	11,3	12,5	12,8	11,9	11,0	11,2	11,7	10,8	11,8	11,8	11,8	11,9
Духовна та фізичний розвиток	2,3	2,5	2,4	2,7	2,6	2,4	2,5	2,5	2,5	2,7	3,0	2,6	2,8
Освіта	14,7	17,2	20,3	19,8	17,9	18,9	19,2	19,5	19,5	21,5	21,1	20,5	20,6
Соціальний захист та соціальне забезпечення	12,4	15,0	21,0	17,1	18,8	28,1	23,6	21,3	23,7	25,4	27,6	25,0	25,4
Охорона навколишнього природного середовища	0,3	0,2	1,1	1,2	1,2		0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	1,1
ЖКГ	2,3	0,8	2,3	2,4	2,6		4,6	2,6	2,9	2,4	1,4	2,1	4,1

Джерело: Послання Президента України до Верховної Ради України. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2003 році. – Київ, 2004, с. 227; Статистичний щорічник України за 2006 рік. – К.: Видавництво «Консультант», 2007 – 552 с., с. 54; дані Державної казначейської служби України.

Нарощування людського капіталу забезпечило в 50-90 рр. ХХ ст., за різними підрахунками, від 1/5 до 1/3 зростання ВВП у розвинених країнах [2, с. 22].

Здійснювані Урядом України видатки на економічну діяльність мали за останні кілька років відносно стабільний характер (див. табл. 1) і коливались за питомою вагою у загальних видатках від 11,9% до 18,2%. Зауважимо, що видатки на економічну діяльність у 2012 р. лише на 1,7 в. п. перевищили видатки на виконання загальнодержавних функцій, а саме на державне управління.

Незмінним пріоритетом політики бюджетних видатків є підтримка транспорту, сільського господарства, лісового господарства та мисливства, рибного господарства, паливно-енергетичного комплексу, про що свідчить структура видатків на економічну діяльність (див. табл. 2). На підтримку цих видів економічної діяльності в 2012 р. направлено 66,7% бюджетних коштів, які були виділені на забезпечення економічної діяльності.

За даними Державної казначейської служби України у структурі видатків на економічну діяльність у 2012 р. переважали видатки на ПЕК – 35%, друге місце посів транспорт, питома вага якого становила 26%. Проте, впродовж 2009-2011 рр. видатки на транспорт випередили видатки на ПЕК і посідали перше місце.

Зауважимо, що видатки на транспорт впливають на інвестиційну активність суб'єктів господарювання, дозволяють усунути монополне положення певних підприємств на ринку і створюють умови для виходу на ринок інших економічних суб'єктів, що мають порівняно більш низькі витрати [3, с. 233]. Тоді як видатки у ПЕК, унаслідок спрямування їх значної частини на вугільну галузь та на часткову компенсацію НАК «Нафтогаз» різниці між цінами закупівлі імпортованого природного газу та його реалізації суб'єктам господарювання на виробництво теплової енергії, яка споживається населенням, фактично на інвестиції у галузь не впливають.

Аналіз взаємозв'язків між економічним зростанням та інвестиціями в інфраструктуру, який було виконано П. Ашіном і М. Шанкерманом на основі мікроекономічної моделі, показав, що зростання конкуренції завдяки розвитку інфраструктури сприяє зростанню розвитку виробництва, а також підвищує частку на ринку підприємств з

більш низькими витратами. Ефект від інвестицій тим вищий, чим більшими є диференціація витрат і частка підприємств з високими витратами. Такі умови характерні для країн, що розвиваються, нових промислових країн країн з перехідною економікою, тому в усіх цих випадках державні видатки на створення інфраструктури є економічно виправданими [3, с. 233-234].

У структурі видатків на економічну діяльність видатки на дослідження і розробки в галузях економіки мають незначну питому вагу – у 2012 році цей показник становив 2,6% (див. табл. 2). Проте і такі незначні видатки позитивно впливають на економічне зростання. Тому, на наш погляд, збільшення обсягів фінансування досліджень і розробок у галузях економіки є доцільним для перспектив розвитку національної економіки.

Зазначимо, що видатки державного бюджету на вугільну галузь та сільське господарство спрямовуються на їх підтримку; а не на стимулювання розвитку, що не впливає на підвищення ролі цих галузей у створенні ВВП та економічному зростанні.

На думку професора Соколовської А. М., структура державних видатків на економічну діяльність уже сама по собі є причиною відсутності їх істотного впливу на економічне зростання. Тому з метою його активізації необхідно збільшувати не такі видатки в цілому, а лише їх інвестиційну складову [4, с. 29].

Зважаючи на це, потребують переосмислення існуючі підходи розподілу та використання державних капітальних вкладень. Їх обсяг має бути суттєво збільшений та спрямовуватись на вирішення пріоритетних загальнодержавних соціально-економічних проблем, пов'язаних з енергозбереженням, реформуванням земельних відносин, будівництвом об'єктів комунальної та виробничої інфраструктури, запобігання екологічним катастрофам тощо.

Вплив видатків на економічну діяльність на приріст інвестицій досліджено Т. Г. Затонацькою. За її розрахунками приріст видатків зведеного бюджету на економічну діяльність на 1 млн. грн. приводить до збільшення приросту інвестицій в основний капітал за рахунок усіх джерел у середньому на 4,619 млн. грн., за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів – на 0,744 млн. грн., приватних інвестицій – на 3,874 млн. грн. Зазначене

Таблиця 2

Динаміка та структура бюджетних видатків на економічну діяльність в Україні

Видатки	2009		2010		2011		2012	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Економічна діяльність, всього	33294,3	100,0	36030,0	100,0	44771,6	100,0	49396,0	100,0
Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність	561,6	1,7	618,6	1,7	1431,2	3,2	690,1	1,4
Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	6185,0	18,6	7208,3	20,0	7487,1	16,7	7365,3	14,9
Паливно-енергетичний комплекс	11932,6	35,8	12024,4	33,4	10915,2	24,4	17270,1	35,0
Інша промисловість та будівництво	671,8	2,0	715,2	2,0	1173,8	2,6	1209,8	2,4
Транспорт	11627,8	34,9	12608,4	35,0	14735,4	32,9	12847,9	26,0
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	123,8	0,4	102,5	0,3	115,0	0,3	130,3	0,3
Інші галузі економіки	1118,5	3,4	1481,0	4,1	7128,4	15,9	6419,9	13,0
Дослідження і розробки в галузях економіки	1066,2	3,2	1179,3	3,3	1359,6	3,0	1289,2	2,6
Інша економічна діяльність	7,1	0,0	92,2	0,3	425,9	1,0	2173,5	4,4

Розраховано за даними Державної казначейської служби України.

свідчить, що участь держави в інвестиційних проєктах стимулює і приватних інвесторів. Однак приріст бюджетних видатків на економічну діяльність в 1 млн. грн. веде до зростання прямих іноземних інвестицій лише на 0,194 млн. грн., що свідчить про незначний вплив бюджетних видатків на зростання обсягів іноземних інвестицій [5, с. 124-126].

Пріоритетами розвитку економіки України на інноваційній основі визначено провадження освітньої, наукової та науково-технічної діяльності, здійснення заходів з концентрації інвестиційних ресурсів на реалізації інвестиційних та інноваційних проєктів [6]. Зважаючи на це, важливою складовою бюджетної політики є вкладення коштів у розвиток «людського капіталу». Інвестиції у людський капітал – це будь-які витрати, що сприяють підвищенню продуктивності праці індивіда і будуть компенсовані майбутнім зростанням його доходів. На думку К. В. Павлюк, до інвестицій в людський капітал треба відносити і видатки на фундаментальну науку та науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі – НДДКР), оскільки в процесі розвитку науки не тільки створюються інтелектуальні цінності, на основі яких формуються нові технології, способи виробництва і споживання, а й відбувається перетворення самих індивідів, які є носіями нових здібностей і потреб [1, с. 161].

В країнах ЄС-27 у 2010 р. видатки на соціальний захист у середньому становили 19,9% ВВП, при цьому найвищим цей показник був у Данії (25,4%), Франції (24,1%), Фінляндії (23,9%), найнижчим – на Кіпрі (11,7%) та Ісландії (11,2%). Питома вага видатків на охорону здоров'я у ВВП в середньому по країнах ЄС-27 становила 7,5%, на освіту – 5,5% [7].

В Україні видатки на людський капітал за окремими складовими є значно нижчими (див. табл. 3).

Зауважимо, що рекомендований ЮНЕСКО обсяг державних видатків на освіту повинен становити 5-7% ВВП, на охорону здоров'я (за рекомендаціями ВООЗ) – 5%. Тобто, якщо за показником «видатки на освіту» наша держава відповідає встановленим критеріям, то за показником «видатки на охорону здоров'я» значно відстає від розвинених країн.

Базовою передумовою розвитку та примноження людського капіталу в Україні є розроблення і реалізація широкомасштабної довгострокової стратегії модернізації усієї системи освіти, наближення її якості до стандартів ЄС, потреб внутрішнього розвитку держави й суспільства.

В Україні рівень державного фінансування охорони здоров'я є значно нижчим порівняно з розвиненими країнами. Світовий досвід свідчить, що найбільш успішною є змішана система фінансування охорони здоров'я: кошти держави, підприємницьких структур і працівників.

Реалізація бюджетної політики має сприяти проведенню реформ в галузі охорони здоров'я, з орієнтацією на підвищення якості медичного обслуговування, в першу чергу на селі, зміцненню акцентів на профілактику та упередження захворювань, підготовці умов для переходу на систему медичного страхування та створенню конкурентних умов у наданні послуг.

За розрахунками вітчизняних науковців, А. В. Ставицького і Т. Г. Затонацької, приріст видатків на соціальні потреби сприяє збільшенню інвестицій з лагом в 1 рік. На їх думку, це пояснюється тим, що соціальні видатки забезпечують соціальну захищеність населення, мають значний вплив на формування людського капіталу і сприяють підприємницькій діяльності [8].

Нобелівський лауреат Дж. Стігліц, аналізуючи серйозні прорахунки державної політики США 90-х рр. XX ст., виділяє недостатню увагу до фі-

Таблиця 3

Питома вага бюджетних видатків на розвиток людського капіталу у ВВП, %

Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Усього	14,9	14,8	15,2	20,4	18,5	17,4	18,5	20,8	22,3	19,0	21,2
Соціальний захист і соціальне забезпечення	5,6	4,8	5,6	9,5	7,7	6,7	7,8	8,6	9,7	8,0	8,9
Охорона здоров'я	3,3	3,6	3,5	3,7	3,7	3,7	3,5	4,0	4,1	3,7	4,1
Освіта	5,4	5,6	5,3	6,4	6,3	6,2	6,4	7,3	7,4	6,5	7,2
Духовний та фізичний розвиток	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,1	0,8	1,0

Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

Таблиця 4

Джерела фінансування наукових і науково-технічних робіт

Показники	2000	2005	2010	2011
ВВП, млн. грн.	170070	441452	1082569	1316600
Загальний обсяг фінансування, млн. грн.	2046,3	5160,4	8995,9	9591,3
у % до ВВП	1,2	1,2	0,8	0,7
Кошти зведеного бюджету, млн. грн.	614,5	1737,6	3730,0	3885,0
у % до ВВП	0,4	0,4	0,3	0,3
Кошти фондів спеціального призначення, млн. грн.	18,6	24,9	48,3	16,9
у % до ВВП	0,01	0,01	0,004	0,001
Власні кошти, млн. грн.	61,3	338,5	872,0	841,8
у % до ВВП	0,04	0,07	0,08	0,06
Кошти замовників України, млн. грн.	785,8	1680,1	1961,1	2285,9
у % до ВВП	0,5	0,4	0,2	0,2
Кошти іноземних замовників, млн. грн.	477,1	1258,0	2315,8	2478,1
у % до ВВП	0,3	0,3	0,2	0,2
Інші джерела, млн. грн.	89,1	121,2	68,4	83,6
у % до ВВП	0,05	0,03	0,01	0,01

Джерело: розраховано автором за даними «Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату», 2012. – 305 с., с. 79.

нансування фундаментальної науки, нових технологій та інженерної освіти як головних джерел економічного зростання [9, с. 34].

В Україні пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки на період до 2020 року визначено [10]: 1) фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; 2) інформаційні та комунікаційні технології; 3) енергетику та енергоефективність; 4) раціональне природокористування; 5) науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань; 6) нові речовини і матеріали.

У табл. 4 наведено обсяги фінансування наукових і науково-технічних робіт у розрізі джерел.

Як свідчать дані табл. 4, питома вага наукових і науково-технічних робіт у ВВП України за період з 2000 по 2011 рр. зменшилась на 0,5 в. п. та становила 0,7%, що значно менше, ніж у розвинених країнах.

Так, Лісабонською стратегією розвитку Євросоюзу, прийнятою у 2000 р. Радою Європи, визначено, що наукоємність економіки (частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП) повинна бути не менше 3%. Серед країн ЄС-27 цей показник у 2010 р. перевищили лише Фінляндія (3,87%), Швеція (3,42%) і Данія (3,06%). У Німеччині, Австрії, Франції та Словенії частка витрат на дослідження і розробки у ВВП була вищою за середню у країнах ЄС-27 (відповідно 2,82%, 2,76%, 2,26%, 2,11%) [11].

В Україні фінансування наукових і науково-технічних робіт за рахунок коштів підприємств у 2011 році становило 49,7%, бюджетних коштів – 40,5%, власних коштів сектору освіти – 8,8% [12].

Однією з негативних тенденцій використання бюджетних ресурсів є недофінансування запланованих витрат. Певною мірою це обумовлено значною кількістю бюджетних програм, спрямованих на виконання коштів не на пріоритетних напрямках розвитку економіки, численними змінами до плану витрат державного бюджету.

Ще однією нерозв'язаною проблемою в Україні є неефективне та нецільове використання бюджетних коштів, що в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів фактично призводить до втрат бюджетних коштів.

Так, за даними Рахункової палати, у 2010 році проведеними контрольними заходами було виявлено порушень бюджетного законодавства на загальну суму 51,9 млрд. грн., з яких незаконне (у т. ч. нецільове) використання коштів становило 9,7 млрд. грн., неефективне – 13,7 млрд. грн. [13, с. 22]. За аналогічний період Державною фінансовою інспекцією виявлено фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, у 2010 році на суму 3,5 млрд. грн., у 2011 – на суму 4,9 млрд. грн. [14].

Значною мірою це обумовлено низькою фінансовою дисципліною розпорядників бюджетних коштів, незадовільною системою внутрішнього контролю (аудиту), зловживаннями з боку посадових осіб розпорядників бюджетних коштів.

В Україні протягом останнього десятиліття спостерігається зростання рівня перерозподілу ВВП через бюджет і позабюджетні фонди. Так, у 2003 р. видатки сектору загального державного управління становили 38,8% ВВП, у 2011 р. – 45,1%. Зазначений показник на 3 в. п. перевищив середній рівень витрат у розвинених країнах і на 17 в. п. – середній рівень у країнах з ринками, що формуються. Серед країн з ринками, що формуються, вищий порівняно з Україною рівень державних витрат мала тільки Угорщина – 48,4% [15, с. 13].

Проте, чим менший рівень перерозподілу ВВП через бюджет, тим вищі темпи економічного зростання в країні, менший рівень корупції, тіньової економіки та державних запозичень.

На думку деяких вітчизняних вчених [16, с. 48] такий рівень державних витрат, який нині існує в Україні, можуть дозволити собі лише розвинені країни і він є фактично непосильним для реального сектору економіки. За рівнем державних витрат Україна наближається до розвинутих країн ЄС, однак, за рівнем витрат на соціальне забезпечення та соціальну допомогу, значно їх випереджає. При цьому, щорічно не забезпечується виконання передбачених законодавством витраткових зобов'язань держави щодо пільг і соціальних гарантій. За оцінками В. М. Гейця таке недофінансування щорічно становило від 7,5 до 9,0% ВВП, оскільки не було забезпечено державними доходами [17, с. 93].

Вважаємо, що збільшення рівня державних витрат позитивно впливає на економічний розвиток та конкурентоздатність країни за умови їх спрямування на:

1. Державні інвестиції в непривабливі для приватного капіталу галузі економіки та виробничу інфраструктуру (транспорт, зв'язок тощо). Такі інвестиції держави не тільки доповнюють приватні інвестиції, а й стимулюють надходження нових.

2. Забезпечення законності та суспільного порядку, які підвищують рівень захисту прав власності, тож є необхідною і важливою умовою функціонування ринкової економіки.

3. Освіту й охорону здоров'я (як наслідок поліпшення якості «людського капіталу», а, отже, й ефективності економіки в цілому).

Дослідження МВФ, яке було присвячене комплексній оцінці ефекту бюджетних реформ, що проводилися у 8 країнах, які розвиваються (в тому числі у Китаї, Індії, Мексиці, Таїланді й Чилі), за період з 1978 по 1993 р. засвідчило, що найсприятливішими для зростання були реформи, які передбачали вибіркоче скорочення державних витрат із переміщенням пріоритетів у бік продуктивнішого використання бюджетних коштів. Найрезультативнішими визнано державні інвестиції та витрати на освіту й охорону здоров'я.

Крім того, встановлено, що рівномірне зменшення всіх бюджетних витрат або надто масштабне їх скорочення є неефективним. Виникали «вузькі місця», які гальмували розвиток, і незабаром суттєва частина державних витрат знову відновлювалася. При проведенні подібних реформ не варто також переоцінювати результати збільшення заощаджень державного сектору: здебільшого вони приблизно наповнювали компенсувалися скороченням приватних заощаджень [18, с. 59].

Експерти МВФ, досліджуючи взаємозв'язок обсягів державних витрат і темпи економічного зростання, прийшли до висновку, що витрати позитивно впливають на економічне зростання,

якщо вони сприяють покращенню структури та збільшенню обсягів капіталу (мається на увазі матеріальних активів, трудових ресурсів, технологій, ефективності використання ресурсів). Державні витрати є вагомим фактором економічного зростання, але найбільш суттєвий вплив здійснює не обсяг витрат, а саме їх структура [19].

З метою збільшення державних інвестицій доцільно реформувати систему бюджетних видатків шляхом:

1. Перегляду законодавчо визначених соціальних пільг, які надаються окремим категоріям громадян, та перехід до надання соціальних пільг і державної допомоги на основі сукупного сімейного доходу.

2. Збільшення частки інвестицій в основний капітал у ВВП за рахунок спрямування бюджетних коштів зі сфери споживання з метою фінансування інфраструктури, котра створює умови для подальших інвестицій суб'єктів господарювання та зростання доходів держави [20, с. 10].

3. Переорієнтації державних видатків на потреби економіки, а саме на надання державної підтримки галузям, які можуть у середньостроковій перспективі забезпечити підвищення технічного рівня виробництва, продуктивності праці та конкурентні переваги на світових ринках.

4. Інвентаризації й оцінки ефективності цільових програм усіх рівнів, що фінансуються з рахунок бюджетних коштів, та уточнення за результатами такої оцінки пріоритетів державних інвестицій [21, с. 15].

5. Активізації розвитку інвестицій у людський капітал як фактор перспективного розвитку ефективної національної інноваційної економіки.

Слушними є висновки І. В. Запатріної, що держава, тривалий час витрачаючи бюджетні кошти на реалізацію інвестиційних проєктів, не визначилася з тим, що вона планує отримати для суспільства у результаті такого інвестування. До сьогоднішніми не вирішеними залишаються питання:

- обліку активів, створених за рахунок бюджетних коштів;
- набуття державою/органом місцевого самоврядування права власності на об'єкти, створені за кошти відповідних бюджетів;
- визначення форм участі держави/органу місцевого самоврядування у суспільних проєктах один із одним та з приватними особами/підприємствами [22, с. 56].

В умовах низької динаміки приватних інвестицій важливого значення набуває розширення та підвищення ефективності державного інвестування. З метою покращення ситуації у цій сфері потрібно вжити заходів насамперед щодо посилення контролю за витрачанням бюджетних коштів, спрямованих на інвестиційні цілі, та активізації інвестиційної діяльності державних підприємств і підприємств з державною часткою.

Висновки і пропозиції. Бюджетні видатки впливають на загальну структуру попиту, що, у свою чергу, стимулює виробництво та інвестування. Держава здійснює інвестування галузей, які мають загальнонаціональне значення і не підлягають приватизації, а також тих, де вона виступає замовником і споживачем продукції. Крім того, за рахунок бюджетних коштів отримують фінансову підтримку і збиткові галузі, такі як сільське господарство, вугільна промисловість тощо.

До державних видатків, які мають інвестиційний характер, належать видатки на економічну діяльність і видатки на розвиток людського капіталу (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, духовний розвиток, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи).

Проте видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення становлять майже половину усіх видатків на розвиток людського капіталу, що певною мірою призводить не до інвестування державних коштів, а до їх поточного споживання. Зважаючи на це, слід перейти до надання соціальних пільг і державної допомоги на основі сукупного сімейного доходу.

Водночас необхідно збільшувати державні видатки на наукові і науково-технічні роботи, фундаментальні наукові дослідження, які є головними джерелами економічного зростання держави. В Україні зазначені видатки становлять лише 0,7% ВВП, тоді як наукоємність економіки повинна бути не менше 3% ВВП.

Необхідно переглянути розподіл і використання державних капітальних вкладень, які слід спрямовувати на проєкти з енергозбереження, реформування земельних відносин, будівництва об'єктів комунальної та виробничої сфери.

Сьогодні в Україні необхідно чітко визначити пріоритетні напрями розвитку національної економіки в які мають інвестуватись бюджетні кошти.

Список літератури:

1. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: [монографія] / К. В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с.
2. Фридман Л. Государственные расходы и экономический рост / Л. Фридман, М. Видясов, В. Мельянец // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – № 10. – С. 14-25.
3. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: [монографія] / І. О. Луніна. – К. : ДНВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України, 2006. – 432 с.
4. Соколовська А. М. Економічна функція держави та особливості її виконання в Україні / А. М. Соколовська // Економіка України. – 2008. – № 3. – С. 20-33.
5. Затонацька Т. Г. Бюджетне інвестування: теорія і практика: [монографія] / Т. Г. Затонацька ; НДФІ. – К., 2009. – 336 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 № 389 «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні».
7. Government finance statistic [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EK-13-001/EN/KS-EK-13-001-EN.PDF
8. Ставицький А. В. Економіко-математичне моделювання впливу соціальних видатків на приріст інвестицій / А. В. Ставицький, Т. Г. Затонацька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.andriystav.cc.ua/Downloads/Articles/A_051.pdf
9. Иванова Н. Инновационная система России в глобальном контексте / Н. Иванова // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 7. – С. 32-53.
10. Закон України від 11.07.2001 № 2623 «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» у редакції Закону України від 09.09.2010 № 2519.

11. Науково-технологічна сфера в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dknii.gov.ua/?q=system/files/buklet_2013.pdf.
12. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Звіт Рахункової палати України за 2011 рік. – К., 2012. – 175 с.
14. Звіт про результати роботи органів Державної фінансової інспекції за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/category/84084
15. Богдан Т. П. Боргова політика держави в умовах глобальної нестабільності / Т. П. Богдан // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 4-17.
16. Послання Президента України до Верховної Ради України. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2003 році. – Київ, 2004.
17. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
18. Калюжний В. В. Роль державних витрат та інвестицій у ринкових економіках // Вісник НБУ. – 2003. – № 9. – С. 58-62.
19. Закон України «Про забезпечення своєчасного складання проекту державного бюджету на 1998 рік» від 19.05.97, №0442.
20. Луніна І. О. Ризики державних фінансів України та шляхи їх мінімізації / І.О. Луніна // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 4-15.
21. Богдан Т. П. Стабілізаційна бюджетно-податкова політика та особливості її застосування в Україні / Т. П. Богдан, І. В. Богдан // Фінанси України. – 2012. – № 7. – С. 3-16.
22. Запатріна І. В. Розвиток системи державного капітального інвестування в Україні / І. В. Запатріна // Фінанси України. – 2009. – №4. – С. 53-64.

Озерчук О. В.

Научно-исследовательский финансовый институт
Государственное учебно-научное учреждение «Академия финансового управления»

ВЛИЯНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ РАСХОДОВ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УКРАИНЕ

Резюме

Исследована динамика и структура бюджетных расходов и их влияние на инвестиционную деятельность в Украине. Определены приоритетные направления бюджетных расходов и проанализирован опыт зарубежных стран по данному вопросу. Предоставлены предложения касающиеся увеличения государственных инвестиций.
Ключевые слова: бюджетные расходы, инвестиции, инвестиционная деятельность, человеческий капитал, научные и научно-технические работы.

Ozerchuk O. V.

Scientific-research financial institute «Academy of Financial Management» the Ministry of Finance of Ukraine

THE INFLUENCE OF THE BUDGET EXPENSES ON THE INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE

Summary

Dynamics and structure of budget expenses and its influence on the investment activity in Ukraine is investigated. Priorities in budget expenses are defined and international experience of this question is analyzed. Suggestions concerning increasing of state investments are made.

Key words: budget expenses, investments, investment activity, human capital, scientific and technical work.